

can. 2 superius descripto: Si quis dixerit præter sacerdotium, etc. (1).

56. Præter sacerdotium de quo hucusque egimus enumerat Ecclesia diaconatum, subdiaconatum ac reliquos minores ordines superius recensitos. Ad mentem concilii Tridentini ostendendum nobis est de diaconatu præter traditionem sacras Litteras mentionem facere, de reliquis autem antiquissima ecclesiastica documenta, quæ eos ordines veluti totidem gradus exhibent per quos ascenderetur ad sacerdotium.

57. Ac primò quidem ad diaconatum quod spectat, nota sunt quæ Act. 6, 1, seqq., leguntur de institutione diaconorum ex occasione quâ excitatum est murmur Græcorum adversus Hebræos; apostoli enim convocata multitudine dixerunt: *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei et ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto et sapientiâ, quos constituamus super hoc opus... Et elegerunt Stephanum virum plenum fide et Spiritu sancto, et Philippum... Hos statuerunt ante conspectum apostolorum: et orantes imposuerunt eis manus.* Hos porrò juxta Christi institutionem electos et ordinatos esse patet tum ex ipso ordinationis ritu, tum ex ordinatorum virtutibus, tum denique ex ipsorum officiis; uti ex adductis verbis palàm fit. Ac 4° quidem manuum impositione initiati sunt, non secus ac episcopi et presbyteri: *Orantes* (apostoli) *imposuerunt eis manus.* 2° Ad virtutes quod spectat electi sunt ex universâ multitudine viri septem boni testimonii, pleni Spiritu sancto et sapientiâ: certè apostolus, 1 Timoth. 3, easdem ferè in diaconis virtutes requirit ac in episcopis, et cum iisdem præterea conjungit in epist. ad Philipp. 1. Quorsùm verò tot eximie virtutes, tanta Spiritus sancti plenitudo nisi ad ordinem sacrum electi fuissent? 3° Id clarissimè adhuc constat ex officiis quæ mox ab ipsorum ordinatione diaconi exercebant; Stephanus enim in Actis apostolicis exhibetur plenus gratiâ et fortitudine, faciens prodigia et signa magna in populo, Evangelium prædicans, disputans in synagogâ, ita ut Hebræi resistere non possent sapientiæ et spiritui qui loquebatur; quod et fecisse perhibetur diaconorum alter Philippus, à quo præterea (Act. 6) multi sunt baptizati.

58. Hinc factum est ut Patres antiquissimi et apostolici, cujusmodi fuerunt S. Polycarpus et S. Ignatius M., affirmant diaconos esse ministros Christi et Ecclesiæ Dei, non hominum, non ciborum, non po-

(1) Non semel monuimus canonem esse dogmaticum, etiamsi ejusdem directum objectum sit de re ab Ecclesiâ instituta, quia agitur de facto cum jure conjuncto, ac propterea agitur indirectè de potestate à Christo Ecclesiæ collata. Quamvis proinde ordines diaconatu inferiores ab Ecclesiâ instituti fuerint, jure potuit Tridentinum anathema iis dicere, qui præter sacerdotium negant alios esse in Ecclesiâ ordines et majores et minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur. Hos enim ordines Ecclesia instituit juxta datam sibi à Christo potestatem, quapropter si quis negaret hosce ordines in Ecclesiâ esse, perinde faceret, ac si talem facultatem Ecclesiæ fuisse à Christo attributam denegaret.

tuum; ille in Epist. ad Philippenses, cap. 3, iste in Epistolis ad Trallianos et ad Magnesianos (1). Clemens item Romanus, in Ep. 1 ad Corinth. (2), non obscure indicat ex Christi ordinatione ab apostolis diaconos fuisse constitutos, quod confirmat etiam S. Ignatius scribens ad Smyrnicos, cap. 8: *Omnes episcopum sequamini, ut Jesus Christus Patrem; et presbyterium ut apostolos; diaconos autem revereamini ut Dei mandatum.* Factum præterea est, ut à conciliis passim diaconi vocentur manus, oculi, pedes episcoporum, quorum munus perpetuò fuit assistere episcopis vel sacerdotibus rem sacram ad altare facientibus, et Eucharistiam ad absentes deferre, ut ex omnibus veteribus monumentis constat.

59. Quare vel doctiores ipsi inter Protestantes manus victas veritatis luce compulsi dare coacti sunt. Pearsonius enim Cestriensis in Angliâ Calvinianorum episcopus (3), Guillelmus Beveregius (4), Grotius tum ex Actorum historiâ, tum ex Patrum auctoritate, atque universæ Ecclesiæ consensione fassi sunt primos diaconos, ut inter cæteros loquitur Beveregius, *per apostolicam ordinationem non mensarum tantummodo, sed totius Ecclesiæ ministros constitutos esse, atque, ut subdit Pearsonius, et ad sacrum officium fuisse electos et ordinatos, cum mensæ discipulorum tunc temporis communes et sacræ etiam essent, eò quòd Eucharistiam in communi convictu celebrarent* (5).

60. Quod spectat ad reliquos ordines, antiquissima ecclesiastica monumenta de iis loqui tanquam de re jam communiter acceptâ nullo negotio evincitur. Et enim Cornelius, Romanus pontifex, in epist. ad Fabium Antiochenum, anno circiter 252, de Novatiano sic loquitur: *Ergo ille Evangelii vindex ignorabat unum episcopum esse oportere in Ecclesiâ catholicâ, in quâ tamen sciebat presbyteros esse quatuor et quadraginta, septem autem diaconos, totidemque subdiaconos, acolythos duos et quadraginta, exorcistas et lectores cum ostiariis quinquaginta duos* (6)? Refert præterea Anastasius Bibliothecarius cautum fuisse à Caio Rom. pontifice, an. circiter 283, ne quis constitueretur episcopus qui non antea fuisset ostiarius, lector, exorcista, sequens (acolythus), subdiaconus, dia-

(1) Ep. ad Trall., cap. 2; epist. ad Magn., cap. 6.

(2) Cap. 42. Scribit enim S. Pontifex: *Kai touto ou kainos: ex gar dh pollon chonon ephyracto peri episkopon kai diakonon. Outos gar pou legei h graph. Katasthsa tous episkopous auton en dikaisunh, kai tous diakonous en pistei.* Neque hoc novè: à multis enim temporibus de episcopis et diaconis scriptum fuerat: sic enim alicubi dicit Scriptura: *Constituam episcopos eorum in justitiâ, et diaconos eorum in fide.* De quo textu Scripturæ cf. Cotelerius in h. loc. Millius suspicatur locum istum Clementis respexisse Irenæum dum scriberet, lib. 4, cap. 44 (in ed. Massueti, cap. 26, n. 5): *Tales presbyteros novit Ecclesia; de quibus et propheta ait: Et dabo principes tuos in pace et episcopos tuos in justitiâ.*

(3) Lection. in Acta apostol., pag. 53.

(4) In Canon. apostol., in can. 2 apud Coteler., Patr. apost. tomo 1, pag. 456.

(5) Loco cit.

(6) Apud Euseb., Hist. eccl. lib. 6, cap. 43.

conus, presbyter (1). Accedunt antiquissimi Patres, Tertullianus, Cyprianus, Firmilianus, Hieronymus, Augustinus et alii passim, qui modò conjunctim, modò divisim de majoribus, minoribusque ordinibus ita loquuntur, ut idem septenarius numerus, eadem deprehendatur antiquitas, quod inter cæteros eruditus ostendit Witassius (2).

61. Cum verò laudati pontifices et sancti Patres necnon synodus Carthaginiensis IV, aliaque antiqua concilia sive particularia sive generalia de his ordinibus loquantur tanquam de re omnibus cognitâ et exploratâ, non defuerunt propterea theologi qui censuerint omnium ordinum sive majorum sive minorum institutionem à Christo, vel saltem ab apostolis repetendam esse juxta notissimam Augustini regulam: *Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolicâ traditum rectissimè creditur* (3). Quidquid porrò sit de hæc sententiâ, quam paulò post expendemus, non est omittendum in Ecclesiâ Græcâ, aliisque orientalibus non eosdem ac apud Ecclesiam occidentalem viguisse ordines minores, neque vigere. Græci enim, ut patet ex eorum euchologiis et pontificalibus libris, non videntur agnoscere nisi solum lectoratum; cum insuper, generale concilium VIII an. 869, adversus Photium coactum declarasset, act. 10, can. 5, episcopos creari non posse, qui cunctis aliis ordinibus initiati non fuissent, ibidem tamen quatuor tantum gradus enumerat, lectoratum scilicet, subdiaconatum, diaconatum et sacerdotium (4). Ostendit autem Renaudotius nec Jacobitas Ægyptios, nec Nestorianos Syros à Græcis in ordinum numero definiendo dissentire (5).

62. Ex iis igitur quæ sive ex Scripturâ sive ex traditione attulimus constat quod ostendere nobis proposuimus, præter sacerdotium esse in Ecclesiâ ordines et majores et minores per quos veluti per gradus quosdam in sacerdotium tenditur.

Difficultates.

63. 1. Obj. Ex catholicorum doctrinâ eâ ratione quâ in episcopatu habetur plenitudo sacerdotii, sic in diaconatu habetur plenitudo ministerii, in quo proinde ordines reliqui includuntur. Jam vero 1° diaconatus non est ordo propriè dictus, sed mera deputatio ad aliquod ministerium et quidem profanum; primi enim diaconi, ut legitur in Actis apostolicis, ideò creati sunt, quia æquum non erat apostolos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis; 2° et constituti præterea ibidem dicuntur super illud opus ob quod antea factum fuerat murmur Græcorum adversus Hebræos; at istud opus erat ministerium quotidianum, ideòque profanum. 3° Quare S. Hieronymus, in epist. ad Evangelum: *Quid patitur, scribebat,*

(1) De Vitis Rom. pontificum cum notis varior. edit. Blanchini, Romæ, 1725, tomo 2, pag. 249, seqq.

(2) Tract. de Ord., parte 1, quest. 2, art. 1.

(3) De Baptismo, lib. 5, cap. 24.

(4) Apud Harduin. Acta concil., tomo 5, col. 904.

(5) Perpétuité de la foi, tome 3, liv. 5, ch. 6.

mensarum et viduarum minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur?... Sciant quare diaconi constituti sint, legant Acta apostolorum, recordentur conditionis suæ (1). 4° Neque hæc fuit singularis Hieronymi opinio, idem namque tradiderunt Chrysostomus, Theophylactus, Œcumenius (2) et Neocæsariense concilium (3), 5° quorum auctoritate permoti Trullani concilii Patres eundem Actorum locum de profano tantum munere diaconis imposito explicarunt can. 16 (4). Quamquam etsi daretur diaconos ad spirituale munus obeundum electos esse, non tamen inde sequitur ordinationem propriè dictâ eos esse consecratos, 6° cum manuum illa impositio quâ initiati sunt, non fuerit nisi nuda ceremonia, quæ et in consecratione diaconissarum in usu erat, quin tamen catholici concedant eam fuisse ordinationem propriè dictam. Ergo.

64. R. Ad 1. N. Nec obest primos diaconos institutos dici ad mensarum ministerium; illic enim S. Lucas sibi tantum proposuit exponere occasionem, vel causam quâ permoti sunt apostoli, ut ordinationem divinâ jam voluntate sancitam accelerarent, uti ex dictis in probationibus patet; præsertim si addatur causam illam non fuisse nisi temporariam ac peculiarem Ecclesiæ Hierosolymitanæ, et diaconatus tamen institutio deberet esse in Ecclesiâ universali, et quidem perpetuâ, ut constat ex facto.

65. Ad 2. D. Quod tamen ministerium quotidianum civile simul et sacrum erat, C.; civile tantum et profanum, N. Id enim, ut vidimus, fatentur ipsimet Protestantes.

66. Ad 3. D. Hæc scribit Hieronymus occasione sumpta ex diaconorum institutione, C.; ad exclusionem ministerii sacri et quidem primarii, N. Idem enim S. Doctor in hæc ipsâ epistolâ affirmat diaconos vindicare sibi in Ecclesiâ id quod Levitæ fuerant in templo (5); in epistolâ verò ad Heliodorum diaconatum appellat *tertium sacerdotii ordinem* (6). Dum igitur S. Hieronymus in objecto loco diaconos vocat mensarum viduarumque ministros, ad cohibendam quorundam diaconorum audaciam atque impudentiam, tendit minimè verò ad ipsum diaconatus ordinem deprimendum. Nonnulli enim diaconorum propter eo-

(1) Epist. 146, edit. Vallars.

(2) In Homil. vel comment. in cap. 6 Act. apost.

(3) Can. 14, apud Hard. Acta conc., tom. 1, col. 286.

(4) Ibid., tomo 3, col. 1667.

(5) En ejus verba quibus concludit epistolam: *Et ut sciamus traditiones Apostolorum sumptas de veteri Testamento, quod Aaron et filii ejus atque Levite in templo fuerunt, hoc sibi episcopi et presbyteri et diaconi vindicant in Ecclesiâ.* Cf. in hanc epist. annotationes Vallarsii. Scripta est autem hæc epistola à S. Doctore adversus quemdam Falcidium, qui diaconos presbyteris coequabat, aut etiam antelebatur, atque ambitionem diaconorum Romanæ Ecclesiæ turbabat.

(6) Ep. 46, n. 8, ed. Vallars. Alia similia ejusdem S. Doctoris cf. in epist. 52 ad Nepotianum, 22 ad Eustochium, et in aliâ ad Theophilum; item in comm. in cap. 7 Michææ, et cap. 60 Isaïæ.

rum paucitatem, episcoporum favorem et gratiam quam plurimum valebant, potissimum verò propter honorum temporalium dispensationem iis concreditam eò arrogantiae ac superbiae devenerunt, ut suae conditionis immemores atque gradus presbyteros posthabere, seque illis anteferebant. Hinc S. Doctor consultò eos mensarum viduarumque ministrandi occasio fuit admoniti, desisterent se comparare cum presbyteris ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur.

67. Ad 4. N. Atque imprimis non id tradidit Chrysostomus; cuius mens, ut patet ex orationis serie, est, quòd non nisi seriùs nomen diaconorum, sicut et presbyterorum et episcoporum in Ecclesià introductum fuerit, licet ad id quod per nomen significatur fuerint ordinati, ut ipse loquitur in loco qui objicitur; nec alia mens fuit Theophylacto et Oecumenio Chrysostomi epitomatoribus (1). Neocæsariense autem concilium id unum affirmat, can. 14, quòd *diaconi septem esse debent ex canone, etiamsi sit magna civitas, ejus autem fidem facit liber Actorum* (2). In quibus verbis nihil est quòd adversariis patrocinetur.

68. Ad 5. D. Ita tamen ut non excluderent diaconos ad sacra ministeria destinatos, C.; ad illorum exclusionem, N. Singularis enim fuit Patrum synodi Trullanae sententia toti antiquitati contraria, ideòque commentitia, de duplici diaconorum classe, quorum alii vulgariarum mensarum tantùm ministri essent, et bonorum temporalium economi, ut septem priores illi à S. Lucà memorati; alii mysteriis servientes de quibus loquitur Paulus ad Timotheum. Agnoscunt igitur Trullani Patres quosdam ab apostolis diaconos ordinatos fuisse ut operarentur sacris, quòd nobis satis est (3). Cæterum concilium istud illegitimum est atque ab Ecclesià minimè receptum.

69. Ad 6. N. Cùm adhibita fuerit, et adhuc usurperetur, ut ostendimus, ad veram conferendam potestatem, et quidem, ut certum videtur, saltem ex traditione, ex institutione divinà. Nec obest quòd eadem manuum impositio adhibita fuerit in diaconissarum inauguratione; nam eadem quidem fuit si materialiter, ut dicitur, spectetur, non autem eadem formaliter, cùm ex mente Ecclesiæ ea non fuerit nisi mera cæremonia quæ suis officiis diaconissæ addicebantur (4).

(1) Hom. 14 in Acta apost., n. 5; ejus verba: « Unde puto nec diaconorum, nec presbyterorum tunc fuisse nomen admissum nec manifestum. Sed jam ad hoc ordinati sunt; nec simpliciter hoc munus illis concredendum est; sed precati sunt ut potestas illis concederetur, et paulò ante jam scripserat referre S. Lucam quòd ordinati sint per orationem. Hoc enim est ordinatio. Manus viro superponitur; totum verò Deus operatur, ejusque manus est, quæ tangit caput Ordinati. » Quibus certè nihil luculentius ad rem nostram dici poterat.

(2) Cf. loc. cit.

(3) Cf. Christ. Lupum, schol. in hunc can., Opp. edit. Venet. t. 3, p. 75.

(4) De diaconissarum inauguratione agit Morinus in comment. de sacris Ordinationibus, p. 5, exercit. 10. Postquam verò, c. 4, n. 1, scripserat: « Tres illi an-

tiem autem diaconissæ, licet antiquissimæ institutionis nempe apostolicæ, ut patet ex Apostolo, Rom. 16, 1, et ex 1 ad Timoth. 5, 9, quas ipse Plinius memorat in celebri suà ad Trajanum epistolà, sive ob gliscientia in dies earum vitia, sive etiam ob antiquatam consuetudinem conferendi Baptisma per immersionem sensim sine sensu desierunt in universà Ecclesià, adeò ut sec. X labente vix ullibi earum vestigium supersit (1).

70. II. Obj. 1° Saltem quos Catholici minores ordines vocant, non fuerunt ab initio nisi officia seu ministeria, quæ delectis hominibus committebantur absque ullà initiatione ab episcopo vel sacerdote, prout 2° non obscure colligitur ex S. Ambrosio, lib. 1, de Officiis, scribente: « Alius distinguenda lectio aptior, alius psalmo gratior, alius exorcizandis qui malo laborant spiritu sollicitior, alius sacrario opportunior habetur. Hæc omnia spectet sacerdos, et quid cuique congruat, id officii deputet (2). » 3° Hæc autem officia prout ad episcopi vel sacerdotis nutum delecti exercebant, sic ad eorundem nutum ab iisdem exercendis hi ipsi removebantur, uti de cantoribus seu psalmistis, atque fossariis contigisse novimus.

tiquissimi rituales Græci uno consensu, et eodem tenore nobis tradunt diaconissæ ordinationem et similibus propè ritibus et verbis quibus diaconi, administratam. Utraque enim ordinatio *χρηστρονία* et *χρησθησια*, dicitur. Utraque ad altare à pontifice celebratur, et eodem liturgiæ loco; in utraq; manus imponitur dùm apprecatur pontifex; in utraq; stolà collo apponitur, in altari ordinatus et ordinata communicantur. Calix sanguine Christi plenus ut ex eo degustent, in manus traditur. Postquam, inquam, hæc retulisset, in theologos insurgit, qui negant ordinationem ullam mulieribus competere posse. Atverò in hoc latet æquivocatio; si enim sermo sit de ordinatione propriè dictà, quæ initiati velut per gradum in sacerdotium tendant, rectissimè theologos ac jure negant ordinationem mulieribus competere posse, ut nos ipsi paulò post ostendemus, si verò sit sermo de quòdam inauguratione seu ritu quo ad officia, quæ diaconissis committebantur, deputarentur, certè nihil obstat quominus feminis conferatur; sed hic ritus totus cæremonialis est, qualis censetur ille quo sanctimonialibus velum confertur, seu virgines consecrantur. Cf. Baronium ad an. Christi 54, n. 283. Hinc in laicorum censu diaconissæ habebantur, quòdquid asserat Morinus.

(1) Cf. card. Bona, Rerum liturg. lib. 4, cap. 25, § 15, cum notis Roberti Sala. Præcipua diaconissarum officia erant 1° episcopo vel presbytero feminas baptizanti adesse, ut universa actio quæ par erat honestate et decentià perageretur; 2° easdem inungere oleo sacro ante baptismum, quæ non nisi in fronte à diacono inungebantur; 3° easdem præterea adhuc catechumenas privatim instituere in necessariis doctrinæ christianæ capitibus; 4° agrotantes feminas invisere, et martyribus et confessoribus in carcere detentis ministrare; 5° in ecclesiis in quibus peculiaris ac propria erat feminarum janua, assistere ad introitum mulierum custodiendum; 6° in Ecclesià ipsà suum cuique locum feminis assignare; 7° tandem reliquis viduis præcesse et earum necessitatibus, ubi opus esset subvenire, quare in quibusdam canonibus *presidentes* et *gubernantes* vocabantur. Cf. Goarium in Enehologio, in not. ad earum ordinationem; necnon Theoph. Raynaudum S. I. in op. de sobrià alterius sextis Frequentià, cap. 8, ubi plura de diaconissis earumque officiis disserit.

(2) Tomo 2 edit. Maur., cap. 44.

Accedit hos ordines perinde ac subdiaconatum primitivæ Ecclesiæ incognitos prorsus fuisse, adeò ut 5° recte Calvinus de Catholicis scripserit: « Quæcumque de *minutulis* suis ordinibus balbutiunt (Catholici) conflata esse ex inscitis insulsisque mendaciis, doctriamque de ordinibus ecclesiasticis novitium esse inventum, de quo nunquam alibi, quàm apud ineptos canonistas legitur, » Instit. lib. 4, c. 19, § 24; qui deinde pergit ostendere 1° quàm novæ, ineptæ et nugatoris sint cæremoniæ quæ in ordinatione clericorum à Romanâ Ecclesià adhibentur; 2° quàm insulse in scholis et canonibus minores istos ordines Sacramenta Catholici faciunt; 3° quòd in singulorum ordinum officiis Christum sibi collegam scholastici efficiant; 4° quòd acolythum alio etiam nomine vocent *ceroferarium*, verbo, ut ipse arbitratur, magico, certè inaudito genitibus et linguis omnibus, cùm acolythus Græcis pedissequum simpliciter significet. Addit præterea creari apud nos eximià pompâ et solemnitate lectores, ostiarios, acolythos ad ea ministeria exequenda, quibus vel pueros laicos præficimus, « Quis enim, inquit, ibid., §§ 23, 24, cereos ut plurimum accendit, quis urceolo vinum et aquam infundit, nisi puer aut ex laicis sordidulus aliquis, qui ex eâ re quæstum facit? Nonne iidem canunt, nonne templorum januas claudunt et aperient? Quis enim in eorum templis unquam vidit vel acolythum vel ostiarium suis partibus fungentem?.... Exorcistas verò in quem tandem finem consecrant? Fingitur illis potestas data imponendi manus super dæmoniacos, sed tali se potestate præditos dæmonibus persuadere non possunt, quia eorum imperiis non cedunt dæmones. Ergo fateantur, concludit, nullum hodiè esse in Ecclesià usum neque fructum sacrorum suorum ordinum, totamque Ecclesiam suam anathemate plenam. » 6° Hoc tandem agnovisse visa est synodus Pistoriensis, quæ in prop. 55 « vehementer optare se proficitur, ut aliqua ratio inveniretur *minutuli* cleri (quo nomine inferiorum ordinum clericos designat) à cathedralibus et collegiatis submovendi, providendo aliter, nempe per probos et provectoris ætatis laicos, congruo assignato stipendio, ministerio inseriendi missis et aliis officiis velut acolythi, etc., ut olim, inquit, fieri solebat quando ejus generis officia non ad meram speciem pro majoribus ordinibus suscipiendis reducta erant. » Ergo.

71. R. Ad 1. N. Si enim ordinis nomine, prout hic ad minores ordines restringitur, venit ritus sacer quo spiritualis potestas traditur ad ecclesiastica munia pro jure obeunda, quemadmodum ab initio tradidimus, relatè præsertim ad sacerdotium, cùm recensiti ordines præter subdiaconatum à laudatis pontificibus Cornelio et Caio recenseantur tanquam gradus quidam ad sacerdotium, cùm præterea concilium Carthag. IV, an. 398 celebratum, singulorum tradendorum ritus et munia singillatim describat atque declaret, eorumque omnium collationem episcopo tribuat, jure concludimus non ut nuda ministeria et officia, sed tanquam totidem ordines verè et propriè à veteribus habitos fuisse.

72. Ad 2. N. Ad prob. autem D. ex S. Ambrosio debet episcopus cuique officium deputare per legitimam ordinationem, C.; absque ordinatione subd. committendo aliquid ex illis officiis uni vel alteri ex jam ordinatis, C.; secus, N. Aliquam enim ordinationem S. Ambrosius in objecto loco supponit, cùm loquatur de clericis. Sacerdotis autem nomine episcopum designari ostendunt Maurini editores in annot. in loco citato.

73. Ad 3. D. Id est, officia seu ministeria peculiariter ad quæ per ordinationem deputati erant ad nutum episcopi vel sacerdotis, exercebant vel non exercebant, C.; ordines ipsi ex nutu episcopi pendebant, N. Ad cantores autem seu psalmistas, et fossarios aut alio nomine *copiatas* aut *laborantes* nuncupatos quod attinet, dicimus aut ordines non fuisse propriè dictos, sed nuda officia ac ministeria quæ aliquibus clericis committebantur, aut saltem non fuisse ordines in universà Ecclesià receptos (1).

74. Ad 4. D. Ita ut ad summum ex his colligatur horum ordinum institutionem non posse ex apostolis repeti, Tr.; Ecclesiam ab antiquissimis temporibus, crescente Christianorum multitudine, hos ordines non constituisse, N. Hoc porrò nobis in præsentiarum sufficit.

75. Ad 5. Resp. perperam Calvinum in minores ordines insurgere, cùm partim falsa sint et calumniosa, quæ ipse affirmat, partim à scopo prorsus aliena: etenim ex dictis mala ejus fides patet, dùm 1° de minoribus ordinibus affirmat de iis non legi nisi apud ineptos canonistas, uti ex adductis probationibus abundè liquet; dùm 2° appellat novas, nugatorias, etc., cæremoniis illas majestatis plenissimas quas ad nos usque transmisit antiquitas. Eas enim describunt non solum Ordo Romanus, Isidorus, Rabanus Maurus, sed et concilium Carthaginense IV, et Carthagin. III; dùm 3° omnibus indiscriminatim Catholicis tribuit sententiam illam, quæ non est nisi peculiaris opinio privatorum theologorum, quòd ordines minores sint Sacramenta, quæ opinio sicut liberè ab his defenditur, sic ab aliis tutò rejici potest; dùm 4° pariter omnibus scholasticis ascribit quòd non est nisi paucorum, qui etiam impropria ratione, seu latiore sensu docent Christum exercuisse officia illa, quæ minoribus ordinibus insigniti exercent; dùm 5° Ecclesiam Romanam carpit eò quòd *ceroferarii* vocem adhibere cœperit, quam quidem antiquissimam esse constat ex concilio Carthag. IV, quod eam jam usurpaverat (2); dùm 6° Ecclesiæ crimini vertit quòd ex ministrorum incurià repeti debet; nunquam enim Ecclesia officii sui clericos admonere desiit, quæ solemnè decreto sanxit in Tridentino concilio, sess. 25, de Reformat., cap. 11, ut minores ordines per temporum interstitia,

(1) Cf. Morinum, op. cit. exercit. 11, cap. 2. Verùm de hoc paulò infra.

(2) Capitulo 6. Cf. apud Harduin. Acta concil. tom. 4, col. 979, ubi inveniuntur cætera capitula in quibus singulorum ordinum majorum et minorum tradendorum ritus describuntur.

nisi aliud episcopo expedire magis videatur, conferantur, ut eò accuratius in unoquoque munere juxta præscriptum episcopi se exercent. Postmodum verò in eadem sess., cap. 17, decrevit ut sanctorum ordinum à diaconatu ad ostiariatum functiones ab apostolorum temporibus in Ecclesiâ laudabiliter receptæ et pluribus in locis aliquandiu intermissæ in usum juxta sacros canones revocentur, utque in posterum hujusmodi ministeria non nisi per constitutos in dictis ordinibus exercentur, uti reipsâ pluribus in locis ejusmodi disciplina viget, nisi necessitas quandoque exigat ut ab aliis quàm à clericis hæc ministeria exercentur (1); dùm 7° exorcistarum potestati tribuit defectus qui aut ab infirmâ ipsorum vel energumenum fide tantum oriuntur. Sæpè enim tum antiquis, tum recentioribus temporibus exorcistarum imperio dæmones cessisse innumeris propè exemplis ostendit Martenius, de antiq. eccles. Rit., lib. 3, cap. 9.

76. Ad 6. D. Hoc agnovisse visa est Pistoriensis synodus temerario ac hæretico spiritu ducta, C.; catholico, N. Illa propterea propositio à Pio VI in constit. Auctorem fidei proscripta fuit tanquam suggestio temeraria, piarum aurium offensiva, ecclesiastici ministerii perturbativa, servandæ, quoad fieri potest, in celebrandis mysteriis decencie imminutiva, in minorum ordinum munera et functiones, tum in disciplinam per canones, et specialim per Tridentinum probatam injuriosa, favens hæreticorum in eam conviciis et calumniis.

In doctrinam capituli superioris scholia.

77. Horum scholiorum seu animadversionum objectum sunt: 1° sacramentalis dignitas, quatenus nempe et quibus ex recensitis ordinibus competat; 2° ordinum numerus, institutio, munia; 3° gradus, varietas, vicissitudo. De his enim singillatim controversia aliqua viget inter theologos et eruditos homines. Cùm nobis proposuerimus nullam domesticam quæstionem agitare, idcirco, deposito omni contentionis studio, quid verisimilius juxta communiorum doctrinam de illis sentiendum nobis videatur, quâ fieri poterit brevitate et perspicuitate aperiemus.

78. I. Circa dignitatem sacramentalem prima quæ sese offert controversia est de episcopatu, utrum nempe spectari debeat prout à presbyteratu distinguitur tanquam ordo ac sacramentum necne. Si ordinis nomine significetur gradus, nulla potest esse

(1) Nec enim omittendum est in ecclesiis quæ in oppidis ac villulis reperiuntur paucos admodum, quandoque verò nullos clericos inveniri, quo fit ut officia quæ essent clericorum propria laicis demandentur. Cæterum minus cautè recens quidam auctor absolute pronuntiat: «Hodiè ab omnibus quidem suscipiuntur ordines illi, sed vix unquam ab iis qui eos suscipiunt exercentur. Nemo jam ostiarii officii fungitur, nisi viles personæ mercede conductæ; nulla est lectoris functio, nullus exorcistarum in Ecclesiâ usus. Acolythi functio manet quidem, sed eam exercent laici aut simplices clerici, » etc. Quæ quidem universim sumpta sunt falsa. Conferantur hæc cum iis quæ ex Calvino attulimus, et ex synodo Pistoriensis. Hic ipse affirmat «minores ordines in veteri Ecclesiâ magis officia fuisse quàm ordines.»

contentio, eùm de fide sit definitum dari in Ecclesiâ catholicâ hierarchiam divinâ ordinatione institutam cui constat ex episcopis, presbyteris et ministris, sess. 25, can. 6; controversia itaque viget, seu potius viguit de episcopatu, quatenus nomine Ordinis significatur ipse ritus consecrationis. Veteres plerique scholastici censuerunt episcopatum neque ordinem esse propriè dictum neque proinde Sacramentum, sed solam extensionem presbyteratus (1), seu, ut alii loquuntur, simplicem deputationem extrinsecam ad alias functiones seu ministeria, quibus peragendis non erat idoneus presbyter (2). Verùm sententia nunc temporis communis et omnino tenenda, est episcopatum et ordinem esse specie distinctum à presbyteratu, et Sacramentum. Si enim res ad scripturam exigatur, nullum dubium superesse posse videtur. Nam si ad ordinem et ad sacramentum constituendum ritus externus requiritur, gratiæ collatio et divina institutio, eùm hæc omnia, ut ex dictis patet, in episcopatu concurrant, dubitari profectò nequit quin episcopatus sit ordo et Sacramentum. Rursùm, si ubi distincta habetur materia, forma peculiaris, distincta item ac peculiaris confertur potestas, distinctus habeat ordo sacramentalis, eùm episcopatus distinctam habeat materiam, formam ac potestatem à presbyteratu, rectè colligitur ipsum distinctum ordinem esse et Sacramentum (3). Hinc definiri potest episcopatus: *Ordo supremus et sacramentum, quo presbytero potestas tribuitur conferendi sacramenta confirmationis et ordinis, regendique Ecclesiam sibi commissam.* Ex

(1) S. Th. in 4° Sent., dist. 24, q. 2, art. 2, ad quæstionem utrum episcopatus sit ordo, resp.: *Episcopatus non est ordo.* Sic etiam S. Bonaventura in eadem dist., q. 3, concludit: *Episcopatus propriè non est ordo,* et in corp. artic.: *Episcopatus, inquit, prout distinguitur contra sacerdotium, dicit dignitatem quandam vel officium episcopi annexum, et non est propriè nomen ordinis, nec novus character imprimatur, nec nova potestas datur sed potestas data ampliat.* Opp. edit. Rom. 1596, tom. 5, p. 369. Card. autem Raymundus Capisuechius, ord. Pr., in Controvers. theolog. selectis, Romæ 1670, controvers. 28, de Episcopatu, § 2, affert octoginta auctores quos ipse profitetur ferè omnes vidisse, qui negant episcopatum esse ordinem, et singulorum loca distinctè apponit. Hoc ipsum argumentum fasè prosequitur. Ad eò verum est quod scripsit Canus, theologorum numerum obruere neminem debere! Adderem et pondus, siquidem præter Magistrum Sententiarum, S. Thomas, ut vidimus, S. Bonaventura, Scotus, Innocentius V, Estius, etc., sententiam negativam tulerunt. In hoc etiam nostro collegio Romano paulò ante societatis extinctionem adhuc eadem sententia publicè propugnabatur, ut constat ex thesibus per id temporis evulgatis; adhuc astruitur in thesibus circa quas examen instituitur iis qui cooptari cupiunt in collegium S. Bonaventuræ in urbe ex FF. ord. Min. conv. de nuò recensis an. 1833, diss. 14, thes. 4. Attamen, nedum probabilis nunc hæc sententia censetur, se d jam à nonnullis censura notatur.

(2) Confer Morinum, op. cit. exercit. 5, cap. 1, seqq.

(3) In Constit. apostol., quas nemo inficiabitur antiquissimas esse, lib. 8, cap. 5 et 6, non solum sermo fit de ordinatione episcoporum, sed præterea peculiaris forma, seu oratio præscribitur recitanda in ipsorum consecratione.

quâ definitione patet presbyteratum esse fundamentum et initium sacerdotii, episcopatum verò ipsius apicem et complementum, atque in ordinatione episcopali perfici quod in ipsâ presbyterali ordinatione jam fuerat inchoatum, atque adeò ita se habere episcopatum cum presbyteratu, ut fastigium domus cum fundamento.

79. Verùm quid dicendum de chorepiscopis, seu episcopis agrorum et pagorum, quique interdum alio nomine vocabantur *episcopi villani* seu *vicani* aut *oppidani*? Reponimus satis implicatam hanc esse quæstionem. Illud certum videtur, 1° jam inde à sec. IV initio in Oriente eos viguisse, ut patet ex can. 13 concilii Neocæsariensis (1) et ex can. 12 concilii Ancyran (2), in Occidente verò sec. V, ut constat ex conc. Regiensi in Galliis an. 439 celebrato (3). 2° Certum pariter videtur quandoque chorepiscopos fuisse dignitate episcopali insignitos, ut plurimum autem solo presbyteratu (4). Nobis videntur chorepiscopi ordinario jure non fuisse nisi episcoporum adjuutores, ministri atque vicarii, eà ferè ratione quâ vicarii foranei apud nos sunt (5).

80. Diaconatum Sacramentum esse communis et certa est theologorum sententia (6), quia in ipsum conveniunt divina institutio, gratiæ promissio et ritus externus, uti ex paulò ante disputatis apertè liquet. In ordinatione enim diaconorum dicitur: *Accipe Spiritum sanctum*, quod non frustra proferri definivit Tridentina synodus, can. 4. Ipsi in ordinatione manus imponitur; de divinâ demùm institutione diaconatus Patres antiquissimi superiùs adducti nos docuerunt, quod et Tridentinum non obscure tradit in cit. can. 6. Quare diaconatus definiri potest: *Ordo sacer et Sacramentum, quo potestas tribuitur proximè inserviendi presbytero rem sacram facienti.* Neque obest septenario Sacramentorum numero, si dignitas sacramentalis tribuatur etiam episcopatu ac diaconatu; omnes enim norunt hos ordines non esse nisi Sacramenta partialia, seu partes unius ejusdemque Sacramenti quod est Ordo (7).

(1) Apud Hard., Acta, etc., tom. 1, col. 186; celebratum porrò est hoc concilium an. 314.

(2) Ibid., col. 275, ex vers. Dionysii Exigui; nam in Collect. Isidori est, n. 15. Eodem anno hoc concilium celebratum est ac Neocæsar.

(3) Can. 3, ibid., col. 1749.

(4) Cf. Morinum, op. cit. exercit. 4, capite 2. Nat. Alexandrum in Appendice ad diss. 44 in sec. IV; Wittasse de Sacram. Ordin., p. 2, in Append. ad quæst. 1, art. 5; Joan. Assemanum, Bibl. Orient. tom. 5, p. 2, pag. 826, seqq.

(5) Præter cit. AA., cf. Thomassinum de vetere et novâ Discipl., p. 1, lib. 2, cap. 1, § 10; Aloysium Nardi in excellenti op. Dei parochi, Pesaro 1829, t. 1, cap. 16, qui invictè præterea insurgit in Juveninum, Van Espenium, aliosque qui contendunt parochos juris esse divini, ac successores septuaginta discipulorum; ac multa corrigi ex iis quæ Morinus scripsit de chorepiscopis.

(6) Negant diaconatum esse Sacramentum Durandus in 4, d. 24, quæst. 2, n. 6, et Cajetanus, tom. 1 opusculorum, alique pauci.

(7) Exinde patet Calvini inscitia, dùm Instit. lib. 4, capite 19, § 22, scribit: *Est verò istud perquam*

81. At competitne eadem Sacramenti dignitas subdiaconatu ac reliquis minoribus ordinibus? Graves theologi affirmant, sed alii æquè docti et majores etiam numero negant. Quatuor porro argumenta, seu potius argumentorum classes quas affert Morinus nos inclinant, imò et trahunt in sententiam negantem. Hic enim eruditus auctor, productis antiquorum testimoniis et veteribus documentis, ostendit neque subdiaconatum, neque minores ordines esse divinitus institutos, sed ab Ecclesiâ adjectos, idque evincit 1° ex illorum veterum testimoniis, qui expressè affirmant, crescente fidelium multitudine, ab Ecclesiâ pro opportunitate præfatos ordines institutos esse (1). 2° Ex istorum ordinum modò unius, modò alterius, aut etiam plurium cessatione, additione, immutatione, abrogatione et instauratione, quæ certè in rem divinitus institutam cadere non possunt (2). 3° Ex monumentis et testimoniis quæ probant istorum ordinum respectivam subordinationem in altiorum ordinum promotione sæpè non fuisse servatam, ita ut lectores, e. g., creati fuerint quin priùs fuerint ostiarii, acolythi quin unquam fuerint ostiarii, lectores, exorcistæ; diaconi quin priùs fuerint subdiaconi (3); quæ rursùm pro arbitrio non fecisset Ecclesiâ, nisi censuisset ad divinam institutionem hos ordines minimè pertinere. 4° Demùm ex fine quem juxta Romanorum pontificum et conciliorum testimonia sibi potissimum præstituit Ecclesiâ in his ordinibus instituendis et conferendis, ne scilicet neophyti sacrorum rudes et tyrones statim presbyterio inaugurarentur antequàm fidei dogmata, et Sacramentorum cæremonias didicissent (4). Jam verò si deest his ordinibus divina institutio, evidens est ipsis nullâ ratione dignitatem sacramentalem et collationem gratiæ ex opere operato posse competere.

82. II. Ex his porrò quatuor argumentorum classibus pronum est inferre quid sentiendum sit de ordinum numero atque institutione. Si enim Ecclesiâ lapsu temporis instituit sibi ordines diaconatu inferiores, mirum esse non debet si neque constans neque universalis sit horum ordinum numerus. Duos siquidem tantum agnoscit Ecclesiâ Græca, uti superiùs vidimus, subdiaconatum nempe et lectoratum; Syri et Maronitæ habent præterea *cantoratum* seu *psalmistatum*, qui apud ipsos requiritur tanquam gradus ad lectoratum suscipiendum (5); sed neque constans ipse ordinum numerus fuit in utraque Ecclesiâ, Occidentali nempe ac Orientali. Etenim olim in Ecclesiâ Latinâ, ut ex certis documentis constat, in usu pariter erat *cantoratus*, uti patet ex conc. Carthaginensi III (6).

ridiculum quod affirmant (Catholici) septem esse Sacramenta, dum recensere ipsa volunt, tredecim enumerant.

(1) Op. cit. exercit. 11, cap. 1, § 4, seqq.

(2) Ibid., § 7, seqq.

(3) Ibid., cap. 2, § 1, seqq.

(4) Ibid., cap. 5.

(5) Cf. ibid., cap. 1, § 8; Joseph. Sim. Assemanum, Biblioth. Orient. tom. 5, part. 1, p. 575; alii tamen contendunt non esse nisi officium, non autem gradum peculiarem ad sacerdotium.

(6) Apud Hard., Acta concil., tom. 1, col. 663. At tamen in conc. 10 statuitur: «Psalmista, id est, cantus»

Quinimò in nonnullis ecclesiis particularibus videntur viguisse aliqui ordines, qui nunc desierunt, contra verò nonnulli, qui in quibusdam ecclesiis obtinebant, in usu apud alias non erant, ut fidem facit auctor epistolæ S. Hieronymi nomine vulgatæ ad Rusticum Narbonensem, in qua legitur: « Primus in clericis *Fossariorum ordo* est (1), cæteros autem ordines recensens exorcistatum et acolythatum omninò præterit. Idem fossariorum ordo, ut jam adnotavimus, viguit apud Syros, à quibus *laborantes* dicebantur, et alicubi *copiata*, ut liquet ex epistolâ ad Antiochenos S. Ignatii nomine inscriptâ (2), ut alia documenta prætermittam. Cæterùm in Ecclesiâ Romanâ constans ac perpetuus fuit septenarius ordinum numerus, qui ab initio in eâ viguit atque ad nos usque pervenit.

85. Longa res esset omnia singulorum ordinum munia recensere; præcipua tamen ac magis uniuscujusque ordinis propria ex illorum definitione quam jam subjicimus colligi possunt.

84. Subdiaconatus itaque ex dictis definiri potest: *Ordo seu ritus sacer quo potestas tribuitur ministrandi diacono et sacerdoti in missæ sacrificio*. In Græcâ Ecclesiâ manuum impositione et extra sanctuarium conferri solet, in Ecclesiâ Latinâ per traditionem calicis vacui cum patenâ vacuâ superpositâ cum formâ annexâ.

85. Acolythatus est ordo quo traditur potestas ministrandi subdiacone et diacono in missæ sacrificio. Conferatur autem per traditionem ceroterarii cum cereo, necnon et tricolori vacui cum respectivâ formâ eam comitante.

86. Exorcistatus est ordo quo potestas traditur nomen Domini invocandi super eos qui ab immundis spiritibus obsessi ENERGUMENI seu ARREPTITI dicuntur. Quare episcopus in exorcistarum inauguratione librum illis porrigit in quo exorcismi continentur, aut Missale vel Pontificale, et eâ utitur formâ quæ exprimit ejusmodi potestatis collationem.

87. Lectoratus autem est ordo quo confertur potestas divinos utriusque fœderis libros et sanctorum Patrum scripta publicè in ecclesiâ legendi; qui ordo apud Græcos per manuum pariter impositionem et adjunctam precem, apud Latinos verò per sacri codicis traditionem cum prece annexâ confertur.

88. Ostiariatus denique definiri solet: *Ordo quo clericus, tum templo et sacris rebus asservandis præficitur, tum ut divinis mysteriis quæ in eo peraguntur reverentiam conciliet*. Hujus materia ex concilio Carthagin. IV et Pontificali Romano sunt claves Ecclesiæ, quæ ab episcopo clerico initiando traduntur, forma verò verba quæ clavium traditionem comitantur.

89. Posuimus autem in postremi hujus ordinis de-

tor potest absque scientiâ episcopi, solâ jussione presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas; et quod corde credis operibus comprobas. Sed cf. Martenium, de antiq. eccles. Ritib., lib. 1, part. 2, cap. 8, art. 1, § 1.

(1) Apud Morin., l. cit., § 9.

(2) Apud Coteler. Patr. apost. tom 2, p. 112. Cf. ejusdem annotat.

initione verba *quo clericus*; quia receptus in Ecclesiâ mos est ut nemo ad ordines promoveatur, quin prius fuerit clericali tonsurâ insignitus per quam in clerum quisque cooptatur. Definiri enim passim tonsura solet: « Cæremonia ab Ecclesiâ instituta quâ laicus baptizatus et Sacramento Confirmationis consignatus sacro ritu in clerum instituitur. » Dixi ita passim definiri tonsuram clericalem, quia non defuerunt ex veteribus scholasticis et canonistis, qui pluribus argumentis persuadere conati sunt clericalem tonsuram et ordinem esse, et Sacramenti quoque dignitatem obtinere, quæ quisque expendere poterit apud Prosperum Fagnanum, qui ea collegit (1).

90. Nobis satis sit adnotare 1° adversus Calvinum, qui tonsuræ ritum ludibrio habet velut superstitionis ac vanitatis plenum, eum antiquissimum esse, ex vetustissimis enim Ecclesiæ Divionensis Actis refert Martenius S. Benignum presbyterum, sancti Polycarpi discipulum, tonsuræ clericalis indicio deprehensum, et à Terentio comite, sec. II labente, morte multatum (2). Impius Christianorum irrisor Lucianus, seu quisquis est auctor dialogi inscripti *Philopatris*, Trajano cœvus, clericum describit è montibus ad ecclesiam venientem detonsâ comâ (3). Sic etiam Ammianus Marcellinus scribit Diodorum quemdam ab ethnicis Alexandria sub Juliano Apostatâ, qui sec. IV imperabat, extremo supplicio fuisse addictum, quòd puerulos tondens, illos clericatu initiaret (4). Prudentius quoque, egregius sec. IV poeta, S. Cypriani attensionem in clericum describat his verbis: « Deflua cæsaries compescitur ad breves capillos (5). » Et hæc sufficiant, omissis concilio Carthag. IV et Toletano II (6), aliisque non paucis monumentis antiquissimis (7), ad ostendendum adversus Calvinum clericali-

(1) Commentaria in secund. parte primi libri Decretalium. Romæ 1661, tit. de Ætate et Qualitate, cap. *Cum contingat*, n. 44, seq., ubi viginthi duo pro suâ sententiâ argumenta urget. Deinde se expedire nititur ab argumentis theologorum qui contrario placito adherent.

(2) Op. cit. sec. part., lib. 1, cap. 8, art. 7, § 2. Si tamen fides hujus S. martyris actis adhibenda est.

(3) Cf. edit. Frid. Reitzii, Amstelod., 1743, tomo 3, pag. 608, seg. 21: « Ostendit mihi malè vestitus aliquis è montibus hæc adveniens, comam detonsus, insculptum in theatro hieroglyphicis litteris illius nomen: hunc auro viam inundaturum. »

(4) Lib. 22, cap. 41 edit. Henr. Valesii; Paris, 1681, pag. 526, ubi cf. notam editoris. Cf. etiam Sirmondum in notis ad Sidonium, pag. 52, ad verba Sidonii: *Coma brevis, barba proluxa*.

(5) Hymn. 13 *Peristephan.*, v. 30 edit. Faustini Arevali, S. I., tomo 2, pag. 1206, ad quem locum cf. annot. Arevali viri doctissimi.

(6) Conc. Carthag., apud Hard. Acta concil., tomo 1, col. 982, can. 44, statuit: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam*. Nonnulli codices addunt: *Nec barbam radat, aut tondeat*. Cf. ibid. conc. Toletan., can. 1 apud Hard., tomo 2, col. 1159.

(7) Cf. apud Pelliciam, op. cit., de christianæ Ecclesiæ primæ, mediæ et novissimæ Politia, lib. 6, Venet., 1782, ubi prudenter observat hic auctor putandum propterea non esse eam tonsuræ formam primis seculis obtinuisse quæ postea inducta est, sed eò referri ut coma tonderetur neve cirri diffunderent, adeò ut qui clero accensebantur tenerentur breviores de-

tonsuræ ritum priori Ecclesiæ ævo obtinuisse, ideòque vacare illum vanitate omni atque superstitione ex ipsius Calvinii principiis. 2° Annotare præterea juverit variam pro diversis Ecclesiis et temporibus fuisse clericali tonsuræ formam atque figuram, ut videre est apud cit. Martenium (1) et Morinum (2).

91. Ad ordinum demùm gradum quod spectat, certum est, uti jam innuimus, subdiaconatum à Græcis et olim atque nunc etiam, inter minores ordines recenseri; à Latinis verò nonnisi sec. XII cœpisse inter ordines majores seu sacros connumerari. Insigne hujus rei documentum habemus ex synodo Beneventanâ an. 1091 celebratâ sub Urbano II, quæ, can. 1, decrevit ut nullus in episcopum eligatur, nisi in sacris ordinibus religiosè vivens fuerit inventus. « Sacros autem ordines dicimus diaconatum et presbyteratum: hos siquidem solos primitiva legitur Ecclesia habuisse (3). » De gradu autem episcopatus relatè ad presbyteratum sequenti capite ob rei gravitatem jam agere aggredimur.

CAPUT III.

DE EPISCOPORUM PRÆSTANTIA SUPRA PRESBYTEROS.

92. Magni momenti controversia est, quam adversus Presbyterianos suscipimus, qui Aerii seculi IV novatoris, et Wiclefitarum ac Waldensium hæresim renovârunt de omnimodâ episcoporum cum presbyteris æqualitate sive quoad potestatem ordinis, sive quoad potestatem jurisdictionis. Cùm verò de potestate ordinis, seu ordinem conferendi peculiaris disputatio instituenda sit, hic de præstantiâ tantùm agemus, quæ episcopis competit super presbyteros quoad dignitatem, gradum ac potestatem, quæ omnia sub generali jurisdictionis nomine comprehendi solent. Sit igitur

PROPOSITIO. — *Episcopi sunt presbyteris superiores jure divino*.

93. Prior propositionis pars est de fide utpote his verbis definita à Tridentinâ synodo, sess. 23, can. 7: *Si quis dixerit episcopos non esse presbyteris superiores., anath. sit*. Pars verò posterior quâ hæc præstantia jure divino asseritur licet de fide non sit, cùm Tridentinum id noluerit expressè definire (4), attamen certa

terre capillos, uti reipsâ ostendunt allata documenta, aliaque similia quæ afferri possent. Aliud præterea cogitare, vigentibus persecutionibus, esset absurdum.

(1) De antiq. eccles. Ritib., lib. 1, parte 2, cap. 8, art. 7, § 4, seq.

(2) Op. cit., exercit. 15. Cf. etiam Thomassinum, *Je vet. et novâ Discipl.*, parte 1, lib. 2, cap. 57, seq.; et Hallerium, de sacris Ordinationibus et Election., in append. ad sect. 8, art. 2, seq.

(3) Apud Hard. tomo 6, parte 2, col. 1695.

(4) Cf. card. Pallavicini *Storia del concilio di Trento*, lib. 18, cap. 14, ubi refert contraria aut diversa Patrum Tridentinorum suffragia circa hunc doctrinæ articulum, et plerosque Patres censuisse superioritatem episcoporum quæ consistit in potestate jurisdictionis non esse à Deo immediatè, sed solum mediatè; deinde, cap. 15, refert prolixam P. Lainez orationem ad hanc ipsam sententiam strenuè propugnandam, ubi notanda sunt verba Pallavicini, quibus, § 14, cap. 15, exponit responsionem Lainez duabus adversario-

ac rata est apud Catholicos adversus Lutheranos; atque, ut videbimus ex iisdem fontibus quibus astruitur episcoporum præstantia supra presbyteros, evincitur ex divino jure eam descendere.

94. Sic igitur adversus Blondellum, Salsasium ac Presbyterianos reliquos assertam propositionem astruimus. Vix IV Ecclesiæ seculo Aerius *dogma supra hominis captum furiosum* ut illud vocat S. Epiphanius (1) in Ecclesiam innoxit illis verbis: « Quânam in re presbyteros episcopus antecellit? Nullum inter utrumque discrimen est. Est enim amborum unus ordo, par et idem honor, ac dignitas, vix, inquam, hæc protulit Aerius, cùm ab universâ Ecclesiâ, testibus Epiphanius et Augustino, uti hæreticus habitus est (2), eò quòd novitatem Ecclesiæ catholicæ fidei contrariam invexerit.

95. Sanè adversus hanc Aerii novitatem stat 1° sacrarum Litterarum auctoritas ex quibus discimus à Christo duodecim apostolos electos fuisse ac discipulis prelatos. Supremam enim apostolis Christum contulit potestatem in Ecclesiâ, iisque promisit sessionem super sedes duodecim ad judicandas duodecim tribus Israel; ne verò deesset duodenarius hic numerus, in locum Judæ proditoris suffectus est divinâ dispositione S. Matthias. Porrò unanimis penè est Patrum sententia episcopos successores esse apostolorum, quemadmodùm presbyteri dicti ab iisdem sunt successores septuaginta duorum discipulorum qui in inferiori gradu à Christo constituti fuerunt.

96. Adversus eandem novitatem stant 2° Patres apostolici, qui I et II Ecclesiæ seculo floruerunt, S. Clemens Romanus, Ep. 1 ad Corinth., cap. 40: « Summo quippe sacerdoti, inquit, sua munia tributa sunt, et sacerdotibus locus proprius assignatus est, et levitis sua munia incumbunt. » S. Ignatius, qui sub finem ejusdem seculi et sub secundi mitium floruit, utpote martyrio coronatus an. 107, plura in rem nostram habet, ac primo quidem insignis est locus in Epistolâ ad Smyrnenses, cap. 8: « Omnes episcopum sequimini, ut Jesus Christus Patrem, et presbyterium ut apostolos, diaconos autem revereamini ut Dei mandatum. » Quibus verbis apertissimè ecclesiasticam difficultatibus, alteram petitam ab hæresi Aerii, alteram verò à Const. Martini V. « La riposta fu: scribit, che l'eresia di Aerio era il dire, tutti i preti secondo la ragion divina esser uguali, onde vi comprendeva il sommo Pontefice, il quale di ragion divina è superiore a tutti. Quanto era alla bolla di Martino, osservo: condannarsi per eretici dalla Chiesa ancora quelli, che dicono o fanno alcuna cosa contro al diritto ecclesiastico, qualora con ciò si mostra sentimento contrario ad alcuna verità, la qual sia di ragione divina, e s'inchioda in quella che è di legge ecclesiastica; e così dannarsi per eretici gli schernitori delle imagini, perchè in tale scherno si contiene il disprezzo di Dio e de' santi. Esser pertanto eresia il negar la giurisdizione superiore ne' Vescovi in rispetto a' preti, perchè ciò è un negare l'autorità che di ragion divina ha il Pontefice, il quale disaggualta nella giurisdizione i primi da' secondi. » Cf. item lib. 19, cap. 6.

(1) Hæres. 75, cap. 3, ed. Petav.

(2) S. Epiph., l. cit.: S. Augustinus, lib. de Hæres. cap. 3.